Алмухїд І. М.,

аспірант кафедри політології

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

АГЕНТИ ЗМІН ЯК ЧИННИКИ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: АНТИКРИЗОВИЙ ВИМІР

Анотація. Розглядається специфіка кризових умов, які можуть стати чинником обмеження успішної політичної діяльності через зміну правил гри та появу нових обставин та умов. Запропоновано актуальне тлумачення нагальних потреб трансформаційних демократій. Встановлено підходи до подолання опору змінам консервативного середовища та водночас відповідності стратегічним макротенденціям. Розглядаються умови ініціативної позиції агентів змін у рамках організаційної структури. Звертається увага на визначення параметрів успіху або неуспіху демократичних реформ. Обговорюються особливості проєктивного способу самореалізації агентів змін як провідного організаційного принципу для економічних структур та сучасних демократичних політичних інститутів. У статті охарактеризовано підходи до координації діяльності агентів змін в умовах демократії. Виявлено, що громадські суб'єкти діють на основі самоорганізації. Надано увагу сталості політики змін, яка вимірюється спроможністю агентів змін протистояти перешкодам та долати конфліктні ситуації. Викладено оцінку взаємодії між різними генераціями громадських і політичних інституцій, а також інститутами публічної влади. Визначаються ключові тенденції встановлення перспектив інтенсивності реформ та сталості змін. Обґрунтовано сутність механізмів діяльності бюрократичних структур як агентів демократичних змін, які мають тривалу історію функціонування. Встановлено значення впливу інтересів організацій як агентів змін та динаміку впливу на демократичні зміни політичних інтересів. Наголошено на природі резонансних демократичних змін та охарактеризовано тривалість часу для руйнування інституційного опору і прийняття необхідних рішень. Доведено, що здатність скористатися інформаційною кон'юнктурою та станом громадської думки є додатковим свідченням компетентності агентів змін. Встановлено, що в умовах становлення демократії локальний та регіональний досвід є ключовим для розуміння агентів змін, які виконують свою роботу на основі місцевих умов та потреб. Крім того, визначено зміст інституційного та неінституційного підходів щодо прогнозування успіху та ефективності політичної модернізації. Розкрито залежність антикризового впливу агентів змін не лише від інституційної конфігурації політичних систем, але й міжінституційних відносин. З'ясовано роль та значення проблеми організаційного розвитку та управління, які можуть бути замінені швидкими та доступними можливостями віртуального спілкування. Обґрунтовано, що функціональність агентів змін у рамках демократичних перетворень в умовах політичної кризи набуває різних нетрадиційних значень. Підкреслено необхідність збільшення кількості мультиплікаторів змін у контексті підвищення рівня законності прав людини. Зроблено висновок про властивості молоді як

рекрутингової бази для агентів демократичних змін. З'ясовано значення політичних налаштувань окремих соціально-демографічних груп, які визначають її можливе амплуа в рамках системних трансформацій.

Ключові слова: агенти змін, політична трансформація, політичні кризи, неурядові організації, громадянське суспільство, мікрополітика, політичні інтереси.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Досягнення результатів у ситуації політичної нестабільності вимагає від політичних суб'єктів особливих якостей та компетентностей. Масштаби та наслідки політичних криз є однією з основних передумов активізації агентів змін. Кризові умови можуть стати чинником обмеження успішної політичної діяльності через зміну правил гри та появу нових обставин та умов. Слід також брати до уваги, що у багатьох країнах Центральної та Східної Європи агенти змін припинили свою діяльність із досягненням результатів демократизації та європейської інтеграції. Разом із тим порядок денний нових демократій (у тому числі й України) вимагає подальших змін та поглиблення перетворень.

Антикризове значення агентів змін потребує з'ясування через низку нагальних потреб сучасних трансформаційних демократій. Ними є: блокування регресивних явищ у розвитку демократичних політичних відносин, послідовне відстоювання демократичного політичного вибору, утвердження інноваційних практик захисту прав людини, демократичного представництва та політичного врядування, забезпечення висування вимог щодо усунення кризових явищ та формування антикризової стратегії.

Аналіз публікацій. Серед українських науковців проблема політичних змін та їх агентів викликає значну зацікавленість. Зокрема, О. Простова розглядає політико-ділову циклічність та процес управління соціальними змінами на ґрунті специфічної стратегії взаємозв'язків [2], Р. Радзик порівнює політичні зміни та їх чинники в Польщі та в Україні [3]. Низка українських дослідників звертають увагу на культурну зумовленість економічних і політичних змін [4]. Однак, попри значні досягнення, проблема антикризового впливу сучасних агентів змін потребує подальшої поглибленої розробки.

Метою роботи є розкриття антикризового виміру діяльності агентів змін як чинників демократичних трансформацій. Завданням статті є визначення специфічних компетентностей агентів змін в умовах політичних криз.

Виклад основного матеріалу. Особливий статус агентів змін формує певну лінію поведінки та усвідомлення цілей і завдань у рамках складної організаційної структури у межах публічної влади та політичних партій. Агенти змін мають долати опір

консервативного середовища та водночас відповідати стратегічним макротенденціям, які відображають загальну динаміку політичних перетворень у суспільстві. Згідно із зарубіжними аналітичними матеріалами, які відображають досвід перетворень в організаційній структурі публічного врядування, «грати в організаційну політику означає скористатися системою влади та відносин в організації. Якщо упереджено поставитися до крайностей, ви будете маніпулювати угодою. Проте деякі агенти змін воліють ігнорувати політику взагалі. Однак робити вигляд, що система не існує, це означає, що агент змін є сліпим щодо того, як працює організація – організація, яку агент намагається змінити. Ефективний підхід до політики змін перебуває десь між незнанням і експлуатацією відомих управлінських принципів. Завдання полягає у виборі, чию силу використовувати (і як), не пошкоджуючи стосунків» [11].

Ініціативна позиція агентів змін у рамках організаційної структури визначає успіх або неуспіх реформ, темпи структурних перетворень, дотримання цілей, відповідність задуму загалом. Зазначені вимоги визначають поведінку агентів змін та їх здатність до самореалізації у рамках політики перетворень. Згідно із західним досвідом зміни організаційного менеджменту, «організація все ще працює доти, доки відбуваються зміни, тому проєкт щодо змін може легко стати задумом. Оскільки агент змін не може все зробити самостійно, продовження ініціативи – це питання, щоб інші люди приділяли час і зусилля, аби рухати її вперед. Для агента змін іноді здається, що все, що потрібно робити, це чекати! Але завдання полягає в тому, щоб розібратися, як спочатку привернути увагу, а потім вплинути на людей, щоб вони прийняли дії або змінили свою поведінку за розумну кількість часу» [11].

Проективний спосіб самореалізації агентів змін є провідним як для економічних структур, так і для сучасних політичних інститутів. Успішна реалізація проєкту є показником компетентності агентів змін, які перебувають на менеджерських позиціях. Як вважає дослідник Моніка Хокінс, «занадто часто ініціативи щодо змін не вдаються, оскільки люди думають, що бути агентом змін – це те саме, що бути керівником проєкту. Насправді, дії агента змін вимагають іншого набору навичок та стратегій. Агент змін – це не лише той, хто веде новий проєкт, це хтось, хто допомагає організації загалом трансформуватися на краще» [9].

Здатність агентів змін усвідомлювати загальний стратегічний задум реформ у рамках глобальної трансформації висуває на передній план інформаційно-аналітичні компетентності суб'єкта демократичних змін. Також важливим питанням залишається координація діяльності агентів змін у різних сферах. З одного боку, в умовах демократії громадські суб'єкти діють на основі самоорганізації, з іншого – масштабні проєкти вимагають колективних зусиль. На думку М. Хокінс, «агенти змін мають подумати про те, як підвищити ефективність, продуктивність та прибутковість організації. Усі їхні дії мають бути спрямовані на те, щоб організація змогла краще відповідати майбутнім викликам. Часто це означає мислити поза рамками та просувати нові ідеї. Це також означає розташування проєктів у контексті більш широких змін» [9].

Наявність політичної позиції та політичної волі є одним з мотивуючих чинників для агентів змін. Сталість політики щодо змін вимірюється спроможністю агентів змін протистояти перешкодам та долати конфліктні ситуації. М. Хокінс заува-

жує: «з якими проблемами стикається агент змін? Є низка перешкод, які часто стоять на шляху змін. Одна з найбільших – це простий, але ефективний опір змінам усередині організації. Як правило, люди з пересторогою ставляться до змін. Це руйнує задум реформ як такий, а також робить багатьох людей нервовими та недовірливими. Всередині організації це природне вагання посилюється закріпленими процедурами. Прогрес може означати зміну структури та політик, які існують роками. Ця зміна може бути незручною і вимагати важкої роботи. Агенту змін доведеться подолати організаційний опір. Це, як правило, означає переконати інших, що результат буде вартий незручностей та невизначеності» [184].

Проблема взаємодії між різними генераціями громадських і політичних інститутів, а також інститутами публічної влади визначається як ключова для встановлення перспектив інтенсивності реформ та сталості змін. Аналіз кадрової структури політичних інститутів дає змогу встановити вектори змін та прогнозувати їх потенційний успіх. Як вважає С. Шиллінгер: «ми бачили, що стара система увічнює себе багатьма способами, у тому числі шляхом найму «нovoї крові». Можна подумати, що молоді покоління допоможуть змінити стару систему <...> але вони так само сприйнятливі до влади та нагород, як і старі. Отже, зміни – це аж ніяк не питання віку» [9].

Особливим різновидом опору змінам у рамках трансформації організаційного середовища демократичної політики є імітація реформ та змін. Цей спосіб властивий для бюрократичних структур, які мають відлагоджені механізми діяльності та тривалу історію функціонування. Згідно з С. Шиллінгер, «система здатна імітувати роботу агентів змін, лише відхиляючи її поверхню і залишаючи її речовину осторонь. Агенти відповідності, здебільшого діючи сумлінно, лише змінюють риторіку. Вони використовують аналогічну лексику, як і агенти змін: «мета», «рух», «активізм» <...> і все ж вони просто гарні виконавці. Вони використовують нові слова безглуздо» [9].

Нереальність організаційних перетворень та специфіка структурних змін усередині великих організацій висувають додаткові умови вимоги для спроможності агентів змін не лише як аналітиків, але й як учасників прийняття рішень, які пропонують додаткову альтернативу для наявних центрів влади. При цьому вони враховують як інтереси організацій, що змінюються, так і власні політичні інтереси. На думку Девіда Коглана, «питання «Наскільки далеко ви готові піти?» розкриває широкий характер влади та політики в організаціях, визначаючи владу як латентну, а політичну поведінку як дію. Автори представляють корисну основу для агента змін, в якій викладені питання контексту, формальних та мовчазних особистих порядків, результатів, рахунків та репутації. Організація може мати офіційні гарантії того, чого вона хоче в порядку денному організаційних змін, тоді як агент змін має мовчазну особисту спрямованість на політичну діяльність. Старі рахунки приймають типову політичну поведінку – надають виправдання, пермагають опозицію, заперечують відповідальність за невдачу тощо. Через усе це агент змін має підтримувати авторитет як ефективного рушія змін і як спритного політичного гравця» [8].

Масштаби змін вимірюються не лише спроможністю власне агентів змін, але й готовністю суспільства до них. Якщо зміни є надто резонансними, то знадобиться тривалий час для руйнування опору і прийняття необхідних рішень. Згідно з інтер-

нет-джерелами, «у 2016 році три австралійські штати та Австралійська Співдружність у цілому прийняли закони для легалізації вирощування лікарського канабісу. Це був надзвичайний результат для громадської кампанії, яка тривала десятиліттями. Раптом у суспільній свідомості з'явився імпульс, що спонукав політиків на рівні штатів, а згодом і федеральних посадовців погодитись на вирощування та призначення канабісу для людей, які страждають від широкого спектра хвороб» [7].

Резонансні справи є тим матеріалом, який дає змогу стверджувати, що діяльність агентів змін є ситуативною та суб'єктивною. Здатність скористатися інформаційною кон'юктурою та станом громадської думки є додатковим свідченням компетентності агентів змін. На думку зарубіжних аналітиків, «у цьому епізоді агент змін Ендрю Додд розмовляє з Люсі Хаслам, яка розпочала кампанію на місцевому рівні у Новому Південному Уельсі після того, як у її сина Дана був діагностований термінальний рак. Також помітним є приклад Алекса Водака, президента Австралійського фонду реформування законодавства про наркотики. Разом вони переконували громадськість та політиків, що настав час змін» [7].

В умовах становлення демократії локальний та регіональний досвід є ключовим для розуміння антикризових компетентностей агентів змін, які виконують свою роботу на основі місцевих умов та потреб. Успіх впровадження змін залежить серед іншого і від необхідності цих змін для конкретної спільноти.

Перебіг демократичних політичних трансформацій у кожній конкретній країні відрізняється вираженою специфікою, яка залежить від рівня політичної культури, локальних політичних традицій та політичної ситуації. Інституційний та неінституційний підходи дають змогу стверджувати, що успіх та ефективність політичної модернізації у конкретній країні залежить не лише від інституційної конфігурації політичних систем, але й від специфіки міжінституційних відносин: здатності політичних сил прискорювати політичний процес, стимулювати ухвалення політичних рішень, досягати політичного результату за короткий період часу. Агенти змін «відповідають» за успіх демократичних перетворень не лише на рівні мікрополітики, але й на стратегічному рівні: на рівнях планування трансформації, забезпечення якості їх етапів, здатності усвідомити перехід від одного етапу до іншого.

Питання демократії всередині політичних структур, відповідно до інтерпретацій практичного досвіду міжнародних неурядових організацій, стає нагальним на рівні глобальних віртуальних мереж. Інтенсифікація змін вимагає оптимізації управління та матеріально-кадрових ресурсів, необхідних для підтримки організаційної ідентичності. Багато сучасних аналітиків громадянського суспільства також схилиються до песимістичних висновків щодо того, наскільки проблеми організаційного розвитку та управління можуть бути замінені швидкими та дешевими можливостями віртуального інтернет-спілкування. Реалії віртуальних громадських рухів та спільнот, а також реалії глобального світу можуть стати більш вагомими. Оскільки відносини між громадянами на мікрорівні стають усе більш складними, легітимність влади зменшується. При цьому мобілізована до антикризових змін еліта та контреліта стають більш вузькими соціальними верствами.

Послуга інтернет-сервісів у вигляді «дошок оголошень» або інших форм «всесвітньої павутини», групи новин та електронні комунікації спонукали фахівців передбачити кардинальні

зміни у розвитку демократії. Ці технологічні зміни мають одну спільну рису: всі нові форми політичного спілкування ґрунтуються на високому рівні освіти та передбачають високий рівень політичної грамотності.

Таким чином, функціональність агентів змін у рамках демократичних перетворень в умовах політичної кризи набуває різних нетрадиційних значень. Це можна усвідомити на основі інституціонального аналізу політичних перетворень. Як показав досвід нових демократій Центральної та Східної Європи, функціональність агентів змін в активній фазі демократичних реформ забезпечувалася передусім загальною налаштованістю суспільства на реалізацію процесів євроінтеграції. Цей чинник був більш важливим, ніж перебіг політичної модернізації та демократизації як такої. При цьому провідну роль відіграли неурядові організації, спеціально створені як мультиплікатори змін у контексті підвищення рівня законності прав людини, захисту прав людини, нагляду за діяльністю публічної влади, підвищенням рівня функціональності засобів масової інформації.

Формуючи концептуальні рамки визначення бажаного варіанту демократичних трансформацій в Україні, доцільно визначити конкретні соціально-демографічні групи, які здійснюють зміни або схильні до цілеспрямованої громадської діяльності щодо демократичних змін. Н. Пробийоголовою з'ясовано, що реальним процесам політичної соціалізації молоді в сучасній Україні, на відміну від положень класичної теорії політичної соціалізації, в якій процесу накопичення політичних знань відводиться першорядна роль, не властива системність і послідовність. Молодь входить у політику на досить пізніх етапах свого розвитку, переважно під час навчання у вищих навчальних закладах тощо. Це є вже вторинною політичною соціалізацією. Молодь корегує набуті раніше несистемні політичні знання, навички, вміння, інакше кажучи, проходить процес ресоціалізації. Недоліки первинної соціалізації, яка мала б відбуватися у дитячо-юнацькому віці, вимушені компенсуватися посиленням соціального середовища. Здебільшого це – засоби масової інформації, однолітки, соціально-економічні умови, політичні партії, молодіжні громадські організації та реальний досвід демократизації інших держав» [1, с. 4].

Проактивність конкретних соціальних та демографічних груп в умовах суспільно-політичних трансформацій зумовлена не лише прагматичними інтересами, але й самою специфікою групи. Зокрема, молодь, згідно зі своїми властивостями, найчастіше виступає рекрутинговою базою для агентів змін, оскільки молоді люди відчувають потребу у змінах та мають досить енергії для їх здійснення. Вони також мають певний психологічний настрій для реалізації змін. Н. Пробийоголова зазначає, що «молодь як специфічна соціально-демографічна група характеризується також місцем у соціальній структурі суспільства, своїм призначенням, оскільки є провідником демографічного, соціально-економічного, політичного та духовного розвитку, визначальним чинником перетворень» [1, с. 11].

Процеси кібернетичної революції та комунікаційні зрушення в суспільстві спонукають до розкриття проактивного потенціалу молоді. Відсутність обмежувальної політики з боку держави дає змогу молоді перетворюватися на реальних агентів змін. Н. Пробийоголова стверджує, що «за роки незалежності молоді якісно змінилася: стала більш самостійною, сміливішою, освіченішою та мобільною. До 73% зросла кількість молодих людей, які ідентифікують себе з Україною. Водночас

у певної частини молоді з'явилися прояви протестної, неконструктивної дії» [1, с. 11].

Індивідуальний рівень агентів змін у певній соціально-демографічній групі підлягає більш системному дослідженню, але й у першому наближенні видно, що політичні налаштування певної соціально-демографічної групи визначають її можливе амплуа в рамках системних трансформацій. На думку української вченої, «вже визначено основні концептуальні положення, що становлять теоретичну основу сучасних уявлень про політичну соціалізацію молоді. Їй властиві два рівні: індивідуальний і суспільний» [1, с. 11].

Ангажування молоді як антикризових агентів змін здійснюється не стільки прагматичними орієнтирами, скільки символічними та ідейними конструкціями, які знаходять підтримку під час процесу політичної соціалізації. Отже, в інтересах трансформації та укріплення демократії в Україні нагальною потребою є опанування процесу політичної соціалізації, впорядкування його у такий спосіб, щоб залучати якомога більше молоді як потенційних агентів змін антикризових політичних змін. «Індивідуальний рівень характеризується ідентифікацією молоді з певним соціальним середовищем, засвоєнням її символів, формуванням патріотизму, переважанням емоційних компонентів у сприйнятті політичних знань; переважно відсутністю раціональних уявлень про політику. Зазначене зумовлює відносну специфічну стійкість як позитивної, так і негативної політичної спрямованості. Тобто передбачає формування такого політичного відношення, яке сприяє політичному самовираженню молоді і відповідає встановленим зразкам політичної поведінки», – вважає українська дослідниця [1, с. 11].

У рамках трансляції демократичних цінностей на рівні політичної культури з'являється можливість впорядкування антикризових агентів змін як учасників перетворень. Прогнозування конкретних досягнень у межах демократичних змін можливе на основі аналізу вихідного політико-культурного рівня молоді як соціальної групи. За роки незалежності України стало очевидним, що суспільний рівень політичної соціалізації молоді характеризується швидким засвоєнням основних політичних уявлень, системи політичних ідеалів, цінностей, норм, традицій і мотивів майбутньої соціально-політичної діяльності. Йому властиві формування політичних переконань, інтересів і потреб, які визначають політичну поведінку людини в суспільстві. Основне призначення суспільного рівня полягає в передачі політичної культури від одного покоління до іншого, від однієї соціальної групи до іншої [1, с. 11]. Загалом, зазначене не суперечить інституційним засадам функціонування агентів змін, лише посилює значення соціокультурного тла та динаміки змін.

Висновки. Таким чином, порядок денний антикризового інституційного розвитку агентів змін у сучасній Україні після 2014 року сформувався на основі потреб посилення спроможності громадянського суспільства, перебудови публічної влади на основі відкритості, децентралізації та європейських практик. Політична кризовість українського політичного середовища проявилася не лише в реакції на зовнішньополітичну агресію та конкретні дії Росії на міжнародній арені. Стагнація у проведенні демократичних реформ призвела до швидкого розчарування у діях владної команди, яка прийшла до влади в результаті Євромайдану. У зв'язку з цим в умовах України є проблема не створення нових інституцій (як, наприклад,

неурядових організацій чи партій), а перетворення окремих компонентів наявної політико-інституційної структури на дієві механізми впровадження змін. Це стосується всіх ланок політичного процесу, починаючи від політичних лідерів і закінчуючи групами інтересів. Перспективою подальшої розробки теми, порушеної у цій статті, є зіставлення досвіду функціонування агентів змін у країнах демократичного транзиту та країнах сталої демократії.

Література:

1. Пробийголова Н.В. Тенденції процесу політичної соціалізації молоді в сучасній Україні : автореф. дис... канд. політ. наук : 23.00.02. Дніпропетр. нац. ун-т. Дніпропетровськ, 2006. 18 с.
2. Простова О.І. Стратегії взаємозв'язків політико-ділової циклічності та процесу управління соціальними змінами (II). *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія «Політологія»*. 2011. Т. 162. Вип. 150. С. 40–46.
3. Радзик Р. Польща і Україна. Культурна зумовленість економічних і політичних змін. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2010. Вип. 3. С. 89–99.
4. Релігія і суспільство в Україні: фактори змін : Матеріали міжнар. конф. 15–16 трав. 1998 р., Київ. Київ, 1998. 158 с.
5. Chalmers D. Latin American Civil Society: Non-Governmental Organizations and Democracy. Columbia University. URL: <http://www.globalpolicy.org/ngos/issues/2000latamer.htm>.
6. Chamberlain H.B. On the Search for Civil Society in China. *Modern China*. 1993. Vol. 19. No. 2 (April). P. 199–215.
7. Change Agents: The Economy and Policy of Reform. URL: <https://stg.eui.eu/Executive-Training-Seminars/Upcoming-ETS-2019/Agents-of-Change-the-Economics-and-Politics-of-Reforms>.
8. Coghlan D. Power, Politics and Organizational Change: Winning the Turf Game. *Leadership & Organization Development Journal*. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/loj.2000.02221bae.002/full/html>.
9. Hawkins M. Are You Change Agent Material? URL: <https://www.chieflearningofficer.com/2015/09/22/are-you-change-agent-material/>.
10. Schillinger C. Culture and the Real Impact of Change Agents. URL: <https://medium.com/@CelineSchill/culture-and-the-real-impact-of-change-agents-3c4cf66fe91f>.
11. The Five Challenges of Every Change Agent. URL: <https://www.enclaria.com/2011/05/10/the-five-challenges-of-every-change-agent/>.

Almugheed I. Agents of change as factors of democratic transformation: a crisis dimension

Summary. The specifics of the crisis conditions that may be a limiting factor for successful political activity due to rules' changing game and the emergence of new circumstances and conditions are considered. The clarification of a number of pressing needs of transformational democracies has been examined. Approaches have been established to overcome the resistance of the conservative environment and at the same time to comply with strategic macro trends. The conditions of initiative position of change agents within the organizational structure are considered. Attention is drawn to determining the parameters of success or failure of democratic reforms. The features of the projective way of self-realization of agents of change as leading for economic structures and modern democratic political institutions are discussed. The article describes approaches to coordinating the activities of change agents in a democracy. It is revealed that public entities operate on the basis of self-organization. Attention is paid to the sustainability of change policy, which is measured by the ability of change agents to resist obstacles and overcome conflict situations. The interaction between

different generations of public and political institutions, as well as public authorities, is evaluated. Key trends are identified in setting the prospects for reform intensity and sustainability. The essence of the mechanisms of activity of bureaucratic structures as agents of democratic change, which have a long history of functioning, is substantiated. The influence of organizations' interests as agents of change and the dynamics of influence on democratic changes of political interests have been established. The nature of resonant democratic change is emphasized and the length of time for breaking down institutional resistance and making the necessary decisions is characterized. It has been proven that the ability to take advantage of information and public opinion is a further testament to the competence of change agents. In a democracy, local and regional experience has been found to be key to understanding the agents of change who do their work based on local conditions and needs. In addition, the content of institutional and non-institutional approaches to predicting the success and effectiveness of political modernization is identified. The dependence

of the anti-crisis influence of change agents not only on the institutional configuration of political systems but also on institutional relations is revealed. The role and significance of organizational development and management issues, which can be replaced by fast and accessible virtual communication capabilities, have been identified. It is substantiated that the functionality of agents of change in the context of democratic transformations in the conditions of political crisis takes on different unconventional meanings. The need to increase the multiplier of change in the context of raising the level of legality of human rights is emphasized. A conclusion is drawn about the properties of youth as a recruiting base for agents of democratic change. The significance of the political preferences of particular socio-demographic groups, which determine its possible role in the framework of systemic transformations, has been clarified.

Key words: change agents, political transformation, political crises, non-governmental organizations, civil society, micro-politics, political interests.